

Asia: VN/2215/2025

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi hankintatietovarannosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomionne vaikutusten arvioinnista?

Koko kuntaorganisaation laskuaineiston julkaiseminen massamuodossa muodostaa merkittävän tietoturvariskin. Nykyiset tekoälysovellukset mahdollistavat laskuaineiston automatisoidun analysoinnin, jolloin voidaan helposti tunnistaa kuukausittain toistuvat laskut ja niiden toimittajat. Tätä tietoa voidaan hyödyntää väärennetyjen laskujen luomisessa, jotka muistuttavat aidon näköisiä laskuja ja ovat siten vaikeasti erotettavissa alkuperäisistä.

Kyberrikollisten toiminta helpottuu ja nopeutuu, ja väärinkäytöksiä voidaan toteuttaa laajassa mittakaavassa koko organisaatiota vastaan. Riskinä on, että entistä aidomman näköisiä väärennetyjä laskuja hyväksytään maksuun.

Lakiuudistuksen johdosta on välttämätöntä toteuttaa perusteellinen muutosvaikutusten arviointi tietoturvan näkökulmasta. Arvioinnin tulee varmistaa, ettei uudistus aiheuta enemmän kustannuksia kuin mitä sen tavoittelemat hyödyt tuottavat.

Hankintatietovarannosta ei seuraa kunnille selkeitä suoria taloudellisia hyötyjä, hyödyt ovat välillisiä ja perustuvat oletuksiin, joiden perusteet ovat epävarmoja.

Kilpailutustunnisteen ja salaustunnisteen lisääminen laskuihin lisää merkittävästi manuaalista käsittelyä ja vähentää automaatiota, mikä kasvattaa hallinnollista työmäärää.

Hankintayksiköt saavat tietovarannosta vain omat laskutustietonsa, jotka niillä jo on hallussaan. Koko tietopohjaa voivat hyödyntää käytännössä vain tutkimusluvan saaneet toimijat ja tietyt viranomaiset, mikä vähentää hyötyä kunnille.

Hankkeesta tulee aiheutumaan kunnille pysyviä, jatkuvaluonteisia kustannuksia. Työryhmän arvio jatkuvien kulujen puolittumisesta viidessä vuodessa ei ole realistinen.

2. Huomionne ehdotetusta hankintatietovarantolaista ja sen perusteluista?

Kontiolahden kunta katsoo, että esitys luo kunnille kokonaan uuden tehtävän, joka edellyttää täysin uuden tietovarannon perustamista. Tämä ei ole pelkästään nykyisten tehtävien laajentamista, vaan merkittävä muutos, jonka kustannukset tulee korvata kunnille täysimääräisesti.

Kunnan on päivitettävä taloushallinnon järjestelmiään ja prosessejaan, jotta tiedot voidaan toimittaa vaaditussa muodossa. Tämä aiheuttaa sekä merkittäviä alkuvaiheen kustannuksia että jatkuvia ylläpitokustannuksia. Mietinnössä kustannusten korvaaminen ja hallinnollinen taakka on arvioitu vähäiseksi, mutta Kontiolahden kunnan näkemyksen mukaan arvio on virheellinen. On olemassa riski, että kustannuksia ei korvata kunnille täysimääräisesti, vaan ne kuitataan teoreettisilla säästöillä, jolloin kustannukset jäävät kuntien katettaviksi.

Nykyisissä ostolaskuissa ei ole kaikkia pykäläesityksessä lueteltuja tietoja. Laskuja ei tule joutua muokkaamaan manuaalisesti pelkästään hankintatietovarannon vaatimusten vuoksi. Rivitietojen toimittaminen kaikista kynnysarvon ylittävistä hankinnoista olisi raskas toimenpide ja vaatisi merkittäviä muutoksia laskutuskäytäntöihin. Näin ollen rivitietoja tulisi vaatia vain, jos ne ovat laskulla jo valmiina. Lisäksi herää kysymys, miksi tuoterivitietoja vaaditaan, kun ne ovat salassa pidettäviä Valtiokonttorin päässä.

Esityksessä ei ole riittävän yksilöityjä kirjauksia kustannusten korvaamisesta kunnille. Korvausten taso ja aikataulu tulee olla selvillä ennen muutosten toteuttamista. Sekä kertaluonteiset että pysyvät kustannukset on korvattava kunnille täysimääräisesti.

Käyttönoton sujuvuus ja kustannukset muodostavat haasteen, koska kuntien taloushallinnon järjestelmät vaihtelevat, eikä nykyiset järjestelmät mahdollista tietojen siirtymistä suoraan. Tämä edellyttää järjestelmämuutoksia ja voi vaatia manuaalista tietojen poimintaa ja muokkausta. Pienissä kunnissa henkilöstöresurssit ovat rajalliset, ja uudet raportointivelvoitteet, kilpailutustunnisteiden ja salassapitomerkintöjen lisääminen sekä tietosuojan varmistaminen edellyttävät lisäosaamista. Riskinä on, että muutosta ei voida toteuttaa ilman ulkopuolista apua.

Yhteenvedona toteamme, että hallituksen esitys lisää kunnille hallinnollista taakkaa ja aiheuttaa pysyviä kustannuksia. Talousdatan keräämiseen liittyvät toimenpiteet tulee suhteuttaa saavutettuun hyötyyn ja huomioida erityisesti pienten kuntien mahdollisuudet vastata vaatimuksiin. Julkisten hankintojen talousdatan yksityiskohtainen avaaminen aiheuttaa kunnille merkittäviä kustannuksia sekä kertaluonteisesti että jatkuvasti. Kyseessä on kunnille uusi tehtävä, ja hallituksen tulee korvata siitä aiheutuvat kustannukset täysimääräisesti.

3. Huomionne ehdotetuista muutoksista julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin ja vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin sekä edellä mainittujen lakien perusteluista?

-

4. Huomionne ehdotetuista muutoksista Valtiokonttorista annettuun lakiin ja niiden perusteluista?

-

5. Muut mahdolliset huomionne hallituksen esitysluonnoksesta?

-

